

Aneta Drabek
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego

"Polska Literatura Humanistyczna" - "Arton" - baza bibliograficzna czy indeks cytowań?

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest bazie danych „Polska Literatura Humanistyczna Arton”, która współtworzona jest przez konsorcjum siedmiu polskich uniwersytetów. Omówiono strukturę bazy oraz możliwości wyszukiwawcze, jakie prezentuje zarówno w zakresie poszukiwań bibliograficznych, jak i analiz bibliometrycznych. Przedstawiono problemy dotyczące uzupełniania danych o cytowaniach, a także poprawiania opisów już wprowadzonych do bazy.

Słowa kluczowe

Polska Literatura Humanistyczna Arton, indeks cytowań, baza bibliograficzna

Abstract

The paper presents „Polish Humanistic Literature Arton” database which is created with the collaboration of seven Polish universities. It describes the structure of the database and search facilities such as bibliographic searching and bibliometric analysis. It also presents problems with data completion on citations and correction of database records.

Keywords

Humanistic Literature, Arton, citation index, bibliographic database

Inicjatywę stworzenia lokalnego indeksu cytowań podjęto w 1998 r. na Uniwersytecie Śląskim. Pracę nad tworzeniem bazy danych z indeksem cytowań o tytule roboczym „Polska Literatura Humanistyczna” rozpoczęto w 1998 r. z inicjatywy ówczesnego rektora uniwersytetu profesora Tadeusza Sławka. Baza miała być odpowiedzią na zapotrzebowanie polskiego środowiska filologicznego, które – ze względu na narodowy charakter prowadzonych działań badawczych – nie było zbyt licznie reprezentowane w filadelfijskim indeksie cytowań „Arts & Humanities Citation Index”. Dość szybko przyjęła się nieformalna nazwa bazy – „Arton”. Za podstawę do wprowadzania danych przyjęto 26 czasopism wyróżnionych przez Zespół Nauk Humanistycznych KBN dla celów oceny jednostek naukowych

Od początku zakładano, że baza będzie spełniać dwie podstawowe funkcje:

- indeksowanie cytowań do wszelkich analiz bibliometrycznych oraz wyliczania różnorodnych wskaźników polskich czasopism z zakresu nauk humanistycznych,
- funkcję bibliograficzną (będąc jednocześnie uzupełnieniem „Polskiej Bibliografii Literackiej” oraz „Bibliografii Zawartości Czasopism”).

Na Uniwersytecie Śląskim wprowadzania danych podjęła się biblioteka uniwersytecka, która w latach 1998–2000 wprowadziła do bazy 2100 artykułów. W roku 2000 powstała koncepcja współtworzenia bazy z innymi uczelniami w kraju. Chęć współpracy potwierdziło siedem uniwersytetów: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Śląski i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uniwersytet Śląski podjął się roli koordynatora realizowanego przedsięwzięcia.

Koncepcja współtworzenia bazy polegała na zbudowaniu siedmiu zespołów roboczych, po jednym w każdej uczelni, które wprowadzają dane do bazy. Koordynatorowi wyznaczono następujące zadania:

- administrowanie bazą,
- autoryzacja opisów wprowadzonych do bazy,
- korekta własnych opisów,
- organizowanie szkoleń operatorów bazy,
- organizowanie spotkań Rady Zarządzającej.

Pozostali członkowie Konsorcjum zobowiązali się do:

- wprowadzania danych do bazy według instrukcji,
- korekty opisów wprowadzanych przez własny zespół roboczy,
- brania udziału w szkoleniach zespołów roboczych.

Stroną formalną Konsorcjum zajmuje się Rada Zarządzająca złożona z przedstawicieli wszystkich uniwersytetów, które wchodzi w jej skład. Oprócz Rady Zarządzającej powołano także Radę Naukową decydującą o merytorycznej stronie bazy, doborze materiału, jej rozbudowie, zakresie i zasięgu.

Indeksowane czasopisma podzielono w ten sposób, aby każda z uczelni miała do wprowadzenia podobną liczbę artykułów rocznie. Dodatkowo starano się (tam, gdzie to było możliwe) przydzielać tytuły zgodnie z ośrodkiem publikującym dane wydawnictwo ciągle (np. czasopisma wydawane przez Uniwersytet im. A. Mickiewicza miała indeksować Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu itp.).

Poszczególne uczelnie otrzymały do indeksowania następujące czasopisma:

Uniwersytet Śląski:

- „Język Polski”,
- „Linguistica Silesiaca”,
- „Pamiętnik Literacki”,
- „Polonica”,
- „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Neophilologica”;

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza:

- „Eos”,
- „Lingua Posnaniensis”,
- „Poznań Studies in Contemporary Linguistics” (poprzed. tytuł: „Papers and Studies in Contrastive Linguistics”),
- „Slavia Occidentalis”,
- „Studia Anglica Posnaniensia”,
- „Symbolae Philologorum Posnaniensium”;

Uniwersytet Wrocławski:

- „Acta Universitatis Wratislaviensis. Classica Wratislaviensia”,
- „Acta Universitatis Wratislaviensis. Germanica Wratislaviensia”,
- „Literatura Ludowa”,
- „Lud”,

- „Onomastica”;

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej:

- „Ruch Literacki”,
- „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”;

Uniwersytet Mikołaja Kopernika:

- „Acta Baltico-Slavica”,
- „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”,
- „Rocznik Orientalistyczny”,
- „Teksty Drugie”;

Uniwersytet Łódzki:

- „Poradnik Językowy”,
- „Slavia Orientalis”;

Uniwersytet Warszawski:

- „Linguistica Baltica”,
- „Przegląd Humanistyczny”.

Na potrzeby osób wprowadzających dane do bazy opracowano instrukcję[1]. Przeprowadzono także szkolenie wszystkich operatorów „Artona”. W 2001 r. zespoły z wszystkich instytucji rozpoczęły prace.

Wstępnie przyjęto, że do bazy wprowadzany będzie materiał z roczników bieżących i stopniowo uzupełniany o czasopisma wydane w latach 1990–2000. Z braku odpowiednich środków finansowych założenia tego nie udało się w pełni zrealizować, dlatego też artykuły z dwóch czasopism („Linguistica Baltica”, „Rocznik Orientalistyczny”) nie znalazły się jeszcze w bazie, a niektóre z czasopism (np. „Slavia Occidentalis”, „Slavia Orientalis”) są reprezentowane bardzo fragmentarycznie; jednak z wielu czasopism („Pamiętnik Literacki”, „Język Polski”, „Literatura Ludowa”, „Polonica”, „Linguistica Silesiana”, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Neophilologica”) wprowadzono wszystkie artykuły opublikowane w tych latach. Do końca marca 2009 r. opracowano 11 753 rekordy artykułów głównych (cytujących) zawierających ponad 174 tys. cytowań. W tab. 1. podane są szczegółowe dane dotyczące liczby artykułów i cytowań z poszczególnych czasopism.

Tab. 1. Statystyka zawartości poszczególnych czasopism w bazie „Arton”

Tytuł czasopisma (roczniki indeksowane w bazie)	Liczba artykułów	Liczba cytowań
„Acta Baltico-Slavica” (1987–2004)	257	5553
„Acta Universitatis Wratislaviensis. Classica Wratislaviensia” (1994–2004)	76	1977
„Acta Universitatis Wratislaviensis. Germanica Wratislaviensia” (1996–2003)	103	2907
„Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” (1991–1998)	178	2620

„Eos” (2000–2001)	55	1038
„Język Polski” (1990–2008)	1792	15913
„Lingua Posnaniensis” (1991–2001)	178	4148
„Linguistica Baltica” (nieopracowany żaden rocznik)	0	0
„Linguistica Silesiaka” (1990–2007)	264	4922
„Literatura Ludowa” (1990–2005)	668	10545
„Lud” (1991–1995, 1997–2003)	648	6459
„Onomastica” (1990–1992, 1997–2002)	244	4152
„Pamiętnik Literacki” (1990–2008)	1534	37144
„Polonica” (1990–2007)	275	4720
„Poradnik Językowy” (1995–2007)	1242	15220
„Poznań Studies in Contemporary Linguistics” (poprzedni tytuł: „Papers and Studies in Contrastive Linguistics”) (1995–1997)	35	755
„Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Neophilologica” (1993–2007)	130	2654
„Przegląd Humanistyczny” (1990–1992, 1997–1999, 2002)	632	10072
„Rocznik Orientalistyczny” (nieopracowany żaden rocznik)	0	0
„Ruch Literacki” (1990–2004)	1532	14095
„Slavia Occidentalis” (1997, 2000–2002)	118	1812
„Slavia Orientalis” (1999–2000)	48	651
„Studia Anglica Posnaniensia” (1994–2002)	255	6541
„Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (1990–2003)	335	5718
„Symbolae Philologorum Posnaniensium” (1991–2002)	79	1851
„Teksty Drugie” (1994–2005)	1075	12619
Razem	11 753	174 086

Źródło: opracowanie własne.

Niestety, nie wszyscy członkowie Konsorcjum wywiązali się z powierzonych zadań. W latach 2001–2005 większość instytucji pracowała nad bazą, dlatego też co roku przybywało w „Artonie” sporo nowych informacji. W następnych latach intensywność prac znacznie spadła, co wpłynęło na małą aktualność bazy. Większość wprowadzonych danych kończy się na rocznikach 2003–2004. Współpracujące instytucje wpisały do bazy ok. 3200 artykułów, co stanowi ok. 30% całości materiału w „Artonie”.

Baza „Polska Literatura Humanistyczna Arton” jest bazą bibliograficzną z indeksem cytowań. Pełny opis wprowadzanej pozycji zawiera: podstawowy opis bibliograficzny (autorzy,

afiliacje, tytuł, tytuł czasopisma, rok, numer, strony), wykaz cytowań zawartych we wprowadzanej pracy. Początkowo dla cytowań przyjęto opis skrócony obejmujący nazwiska i inicjały imion wszystkich autorów, dwa pierwsze słowa z tytułu, rok i miejsce wydania, a w przypadku wydawnictw niesamoistnych – źródło. W 2003 r. Rada Zarządzająca podjęła decyzję o wpisywaniu pełnego tytułu cytowanej publikacji, co miało na celu zwiększenie możliwości wyszukiwawczych „Artona”.

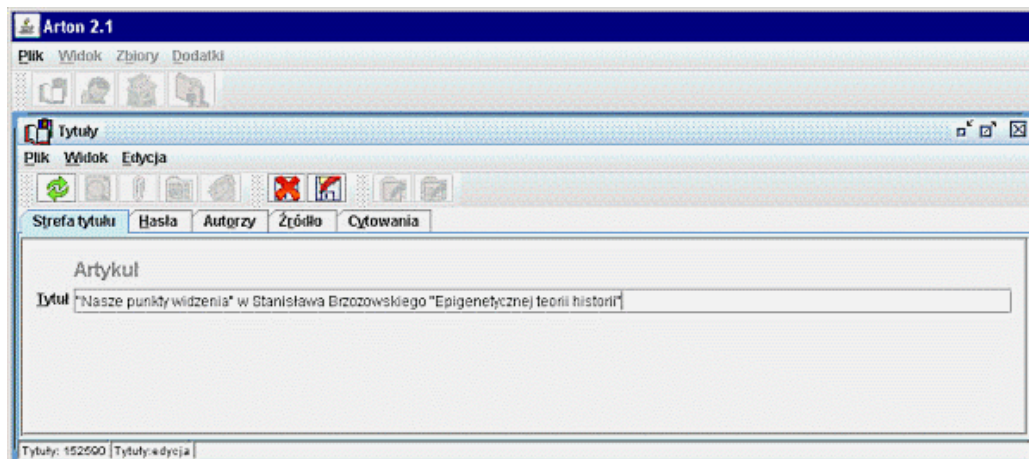
Tytuł A	Typ	Rok	Autor	C
*Narys historii Chocimskiej i Pidaszskiej. Nowe czasy	Recenzja	1995	Lewandowski J	0
*Nasal Vowels	Artykuł	1978	Ruhlen M	0
*Naslin dejln polskeho divadla	Recenzja	1991	Bobrownicka Maria	1
*Nasz język ojczysty. Podręcznik dla klas I-III gimnazjum	Recenzja	2001	Herman Wilga	1
*Nasz nauczyciel Tadeusz. Tadeusz Różewicz i Niemcy	WZ	2004		0
*Nasz wiek XX. Przewodnie idee literatury polskiej 1918-1980	Recenzja	1994	Makowski Adam	5
*Nasza godzina jest to wiek" czyli o przyroście czasu	Artykuł	2003	Swoboda Tomasz	17
*Nasza Księgarnia". 40 lat	WZ	1961		0
*Nasza rodzina w Europie. Studia i szkice	Recenzja	1996	Ziółowicz Agnieszka	1
*Nasze imiona	Recenzja	2002	Małec Maria	1
*Nasze punkty widzenia" w Stanisława Brzozowskiego "Epigenetycznej teorii historii"	Artykuł	2005	Klaman Justyna	29
*Naszy i "obcy"	WZ	1995	Wiśniewska H	0
*Naśladowanie i twórczość. Renesansowe teorie imitacji, emulacji i przekładu"	Recenzja	2005	Oświnowska Barbara	1
*Natchnienie milionów". Kult Stalina w Polsce 1944-1956	WZ	1993	Kupiecki R	0
*Namiętnie świadomość". O związkach poezji z gramatyką	Artykuł	2001	Tabakowska E	0
*Naton" i "natonnicy"	Artykuł	1966	Reczek J	0
*Natura i łaska w poezji polskiego baroku. Okres pobrydencki. Studia o tekstach"	Recenzja	1998	Stępień Paweł	15
*Natural acquisition"	Artykuł	1988	Bourne J	0
*Naturalistyczne dramaty"	Recenzja	2003	Sadkowska Katarzyna	7
*Natury poznanie"	Artykuł	1966	Maciejewski M	0
*Nauczanie języka polskiego w szkole średniej w latach 1870-1918. Konteksty. Część druga. Dok...	Recenzja	1995	Przybyła Zbigniew	1
*Nauczyciel Adam Mickiewicz poprawiał i zdanie zapisywał"	Artykuł	2007	Mędeńska Jolanta	41
*Nauka z poezji Macieja Kazimierza Sarbielewskiego S"	Recenzja	1996	Gorzowski Albert	1
*Nautologia"	Artykuł	2000	Lasoń Jan	9
*Nawskaja docka". Do vijasnjenja nazvi mifopoetičnogo obrazu zachidnopolskiego zamovlannja	Artykuł	2000	Guncik Igor	17
*Nazewnictwo literackie w utworach Edmunda Nizierskiego"	Recenzja	2002	Graf Magdalena	3
*Nazewnictwo polskie"	Recenzja	1990	Strużyński Janusz	1
*Nazwałem go w myślach szarym skowronkiem"	Artykuł	1993	Zakiewicz Z	0
*Nazwiska historyczne piobkowan"	Recenzja	2001	Mrózek Robert	1
*Nazwiska mieszkańców Bydgoszczy od II połowy XV w. do I połowy XVIII w."	Recenzja	1997	Szewczyk Lucja M	19
*Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku"	Recenzja	2002	Biolik Maria	8
*Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny, t. 1: A-K"	Recenzja	2002	Małec Maria	9
*Nazwiska polskie typu dopełniaczowego"	Recenzja	1979	Zabska B	0
*Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry"	Recenzja	2005	Czubała Katarzyna	1
*Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany"	Recenzja	2000	Biolik Maria	5
*Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany"	Recenzja	2002	Wolnicz Pawłowska E...	1

Rys. 1. Moduł operatora bazy. Fragment indeksu tytułowego. Gwiazdka oznacza, że dany rekord został poprawiony i autoryzowany. Źródło: opracowanie własne na podstawie Polska Literatura Humanistyczna Arton [on-line]. [Dostęp 5 maja 2009]. Dostępny w World Wide Web:

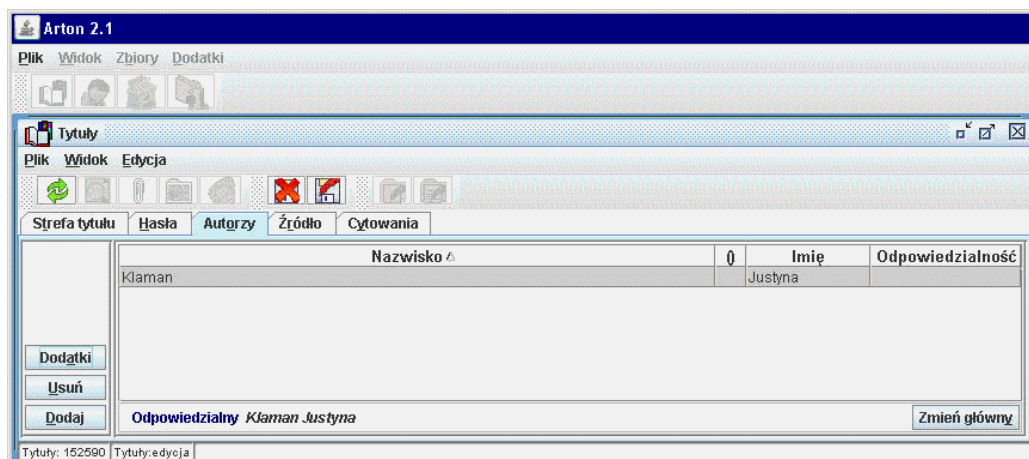
<http://arton.bg.us.edu.pl/arton/arton.php>.

Indeksowaniu w bazie podlegają wszystkie artykuły, recenzje, polemiki, sprawozdania, nekrologi i inne formy opublikowane w wymienionych czasopismach wraz z pełną listą bibliografii załącznikowej dołączonej do cytującej pracy.

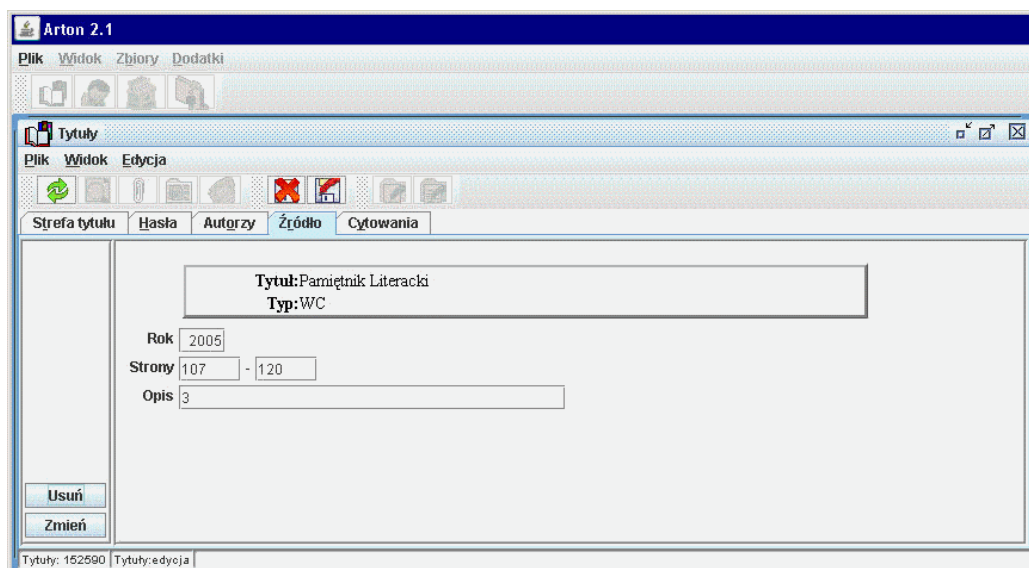

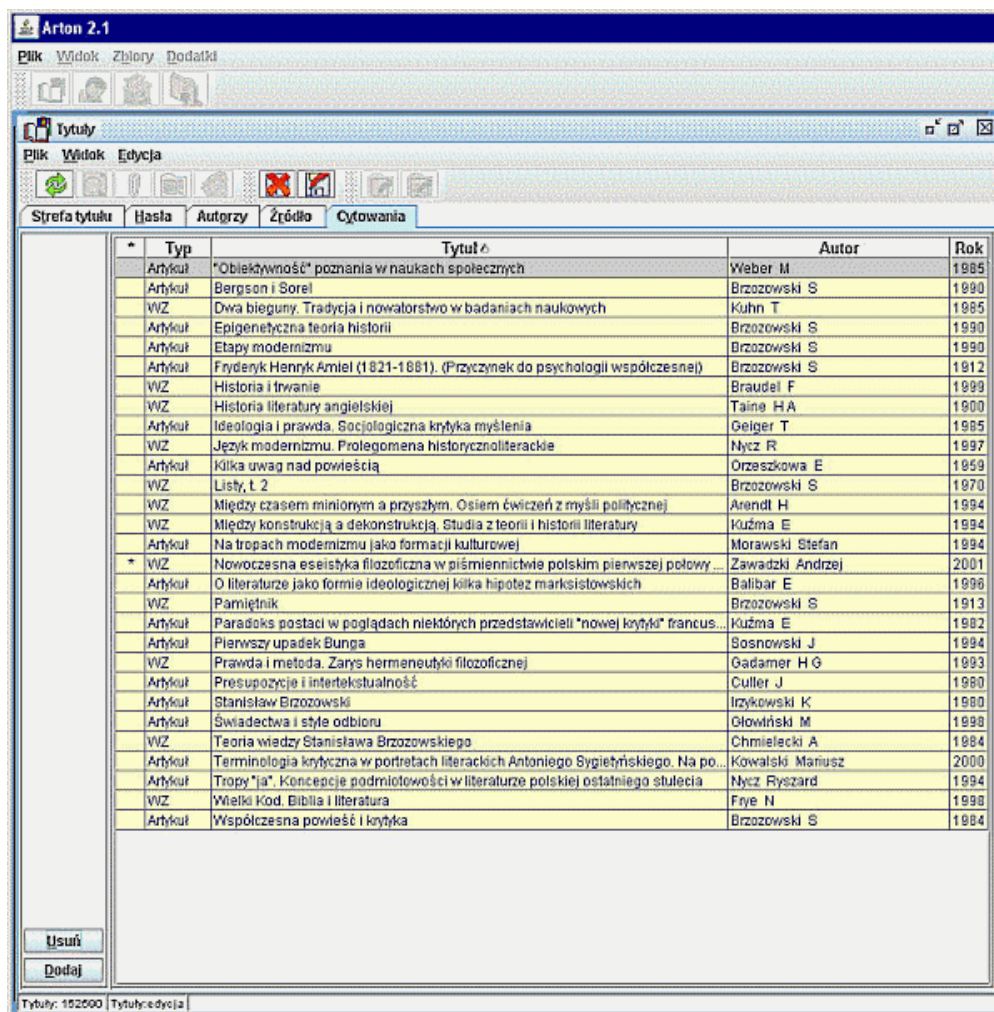
Rys. 2. Moduł operatora bazy (pole – tytuł)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Rys. 3. Moduł operatora bazy (pole – autor)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Rys. 4. Moduł operatora bazy (pole – źródło)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Rys. 5. Moduł operatora bazy (pole – cytowania)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

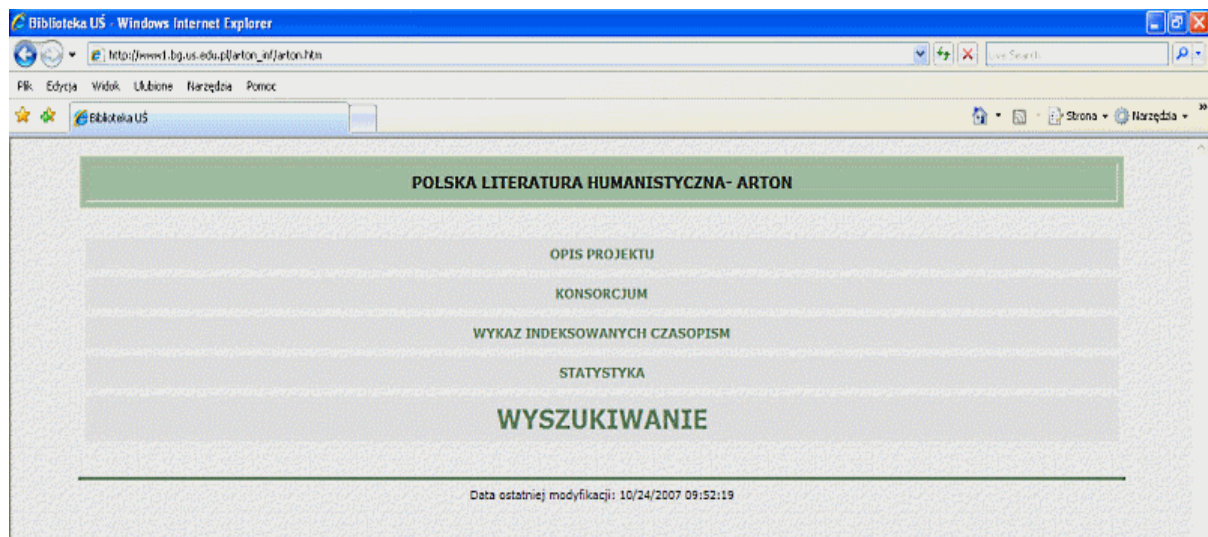
Od 2005 r. podjęto na Uniwersytecie Śląskim pracę nad korektą i autoryzacją rekordów. Korekta polega na ponownym przejrzaniu opisów, ich poprawie i dopisaniu brakujących części tytułów (zgodnie z ustaleniami Rady z 2003 r.). Następnie rekord jest autoryzowany, co oznacza jednocześnie brak możliwości jego dalszej edycji z poziomu operatora bazy. W latach 2005–2009 poprawiono i autoryzowano 3171 artykułów i blisko 45 tys. cytowań, co stanowi ok. 30% całości bazy.

Wprowadzanie danych o cytowaniach nastęrcza różne problemy i wątpliwości. Oto najważniejsze rodzaje błędów, jakie się pojawiają podczas pracy:

- stosowanie przez autorów różnych norm tworzenia przypisów i bibliografii (różnych nawet w obrębie tego samego artykułu),
- brak jednolitych, ustalonych przez redakcje, zasad tworzenia przypisów bibliograficznych oraz bibliografii załącznikowej,
- problemy z transliteracją,
- stosowanie trudnych do rozszyfrowania skrótów,
- błędy autorów,
- bardzo uproszczony sposób cytowania dokumentów elektronicznych, najczęściej ograniczający się tylko do podania strony WWW,
- niedokładne lub niepełne cytowania.

Dużym problemem jest brak bibliografii załącznikowej i konieczność wydobycia odpowiednich danych bibliograficznych z przypisów lub z tekstu. W przypisach znajdują się często inne informacje (komentarze, objaśnienia, cytaty), które znacznie utrudniają wyszukanie danych do bazy. Poza tym w takich przypadkach autor nie podaje stron, na których znajduje się dany artykuł, rozdział lub fragment, a tylko numer strony, z której zaczerpnął myśl. Praktyka ta zauważalna była przede wszystkim w czasopiśmie z zakresu literaturoznawstwa i językoznawstwa polskiego (np. w czasopiśmie „Pamiętnik Literacki” czy „Język Polski”). Czasopisma neofilologiczne (np. „Linguistica Silesiana” czy „Neophilologica”) stosują zwykle system harwardzki. W ostatnich latach coraz częściej zauważyć można odejście od klasycznego sposobu cytowania na rzecz odniesień umieszczonych w tekście do odpowiednich pozycji w bibliografii załącznikowej umieszczonej na końcu.

W 2003 r. „Polska Literatura Humanistyczna Arton” została udostępniona w Internecie: <http://arton.bg.us.edu.pl/arton/arton.php>.

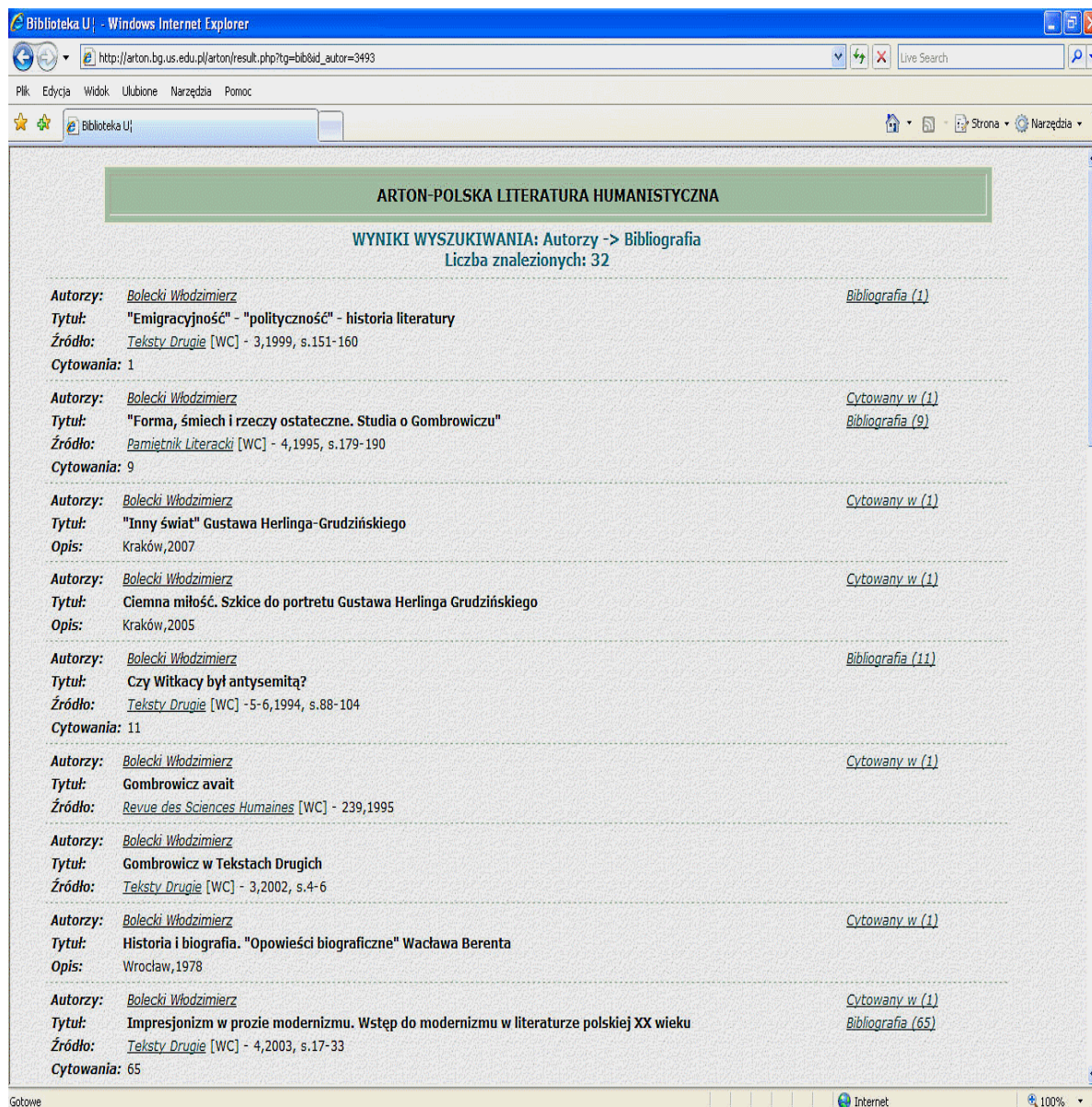

Rys. 6. Strona informacyjna bazy
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Obecnie wyszukiwanie informacji w bazie jest możliwe według następujących elementów: autora, tytułu artykułu, tytułu wydawnictwa zwarteo, tytułu recenzji, tytułu czasopisma oraz afiliacji.

Wyszukiwanie obejmuje wszystkich autorów, zarówno artykułów cytujących, jak i cytowanych w indeksowanych pracach. W przypadku autorów uzyskać można kompleksową informację zawierającą listę prac danego autora indeksowanych w bazie oraz listę publikacji cytowanych i listę artykułów, w których cytowane są prace danego autora.

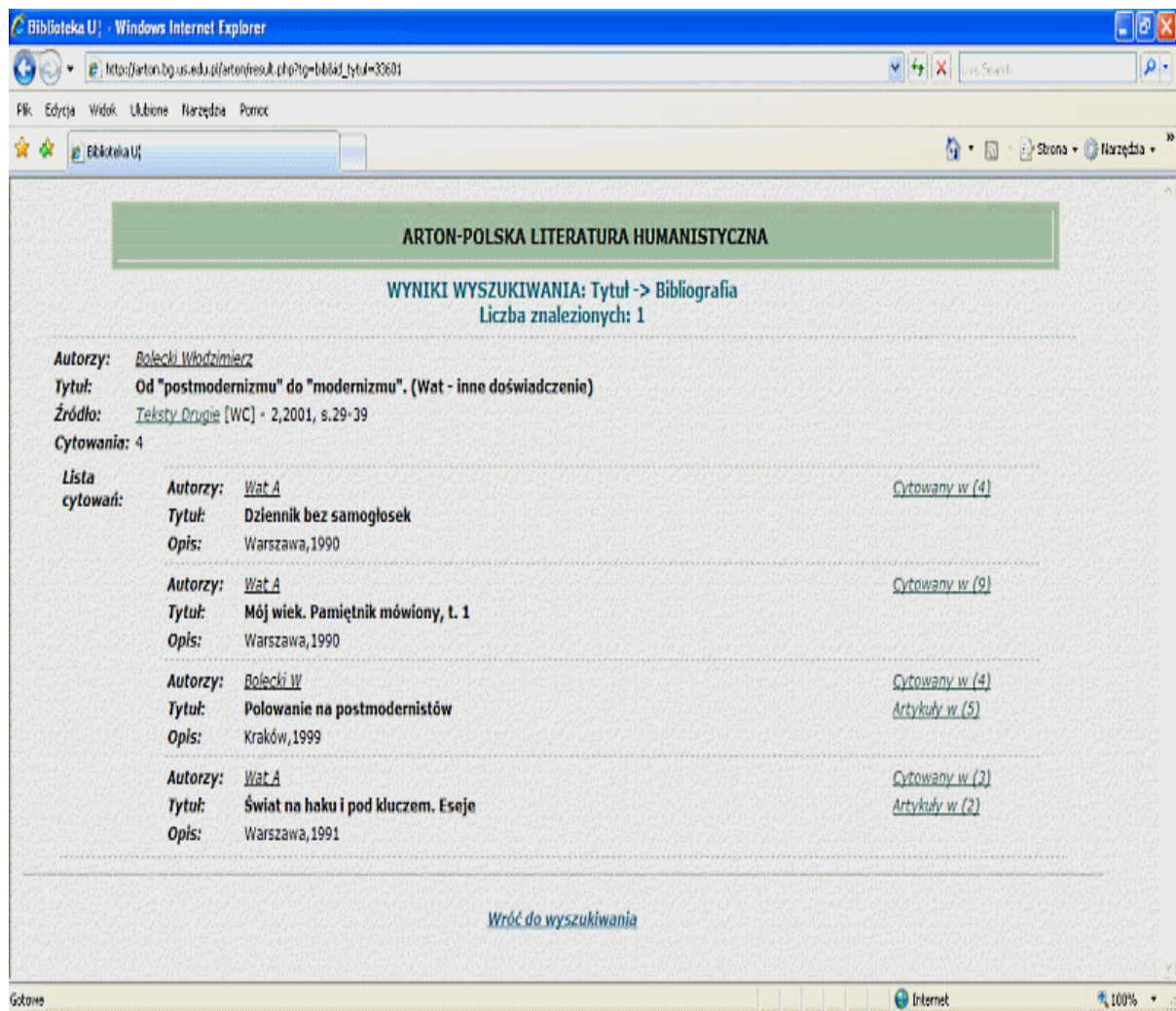

Rys. 7. Fragment listy publikacji autorstwa prof. Włodzimierza Boleckiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Wyszukiwanie według afiliacji obejmuje autorów artykułów cytujących, pochodzących z tych czasopism indeksowanych, które umieszczają taką informację. W latach 90. dane te umieszczane były niezwykle rzadko (przede wszystkim w czasopismach neofilologicznych), a redakcje czasopism wprost twierdziły, że nie są zainteresowane ich umieszczeniem. Obecnie informacje te znaleźć można w większości indeksowanych tytułów.

Wszystkie artykuły w bazie (cytujące i cytowane) wyszukiwać można, wpisując dowolne słowo z tytułu lub jego część. „Arton” pozwala także na odnalezienie recenzji opublikowanych w czasopismach indeksowanych, również także recenzji cytowanych. W przypadku wydawnictw zwartych możliwe jest szukanie po dowolnym słowie z tytułu zarówno książek cytowanych, jak i tych, które są źródłem cytowanych artykułów. Wyszukiwanie czasopism obejmuje wszystkie tytuły wydawnictw ciągłych, będących źródłem artykułów cytujących oraz cytowanych.

Rys. 8. Opis artykułu wraz z listą cytowań
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Arton.

Na koniec warto podkreślić, że mimo wszelkich braków i niedoskonałości baza „Polska Literatura Humanistyczna Arton” nadal stanowi bardzo ważne i przydatne źródło informacji w zakresie polskiej literatury z zakresu nauk humanistycznych. Z jednej strony jest uzupełnieniem istniejących baz bibliograficznych, a z drugiej służyć może jako materiał do analiz bibliometrycznych i oceny porównawczej polskich czasopism.

Przypisy

[1] CEBULA, M., DRABEK, A., TOMASZEWSKI, M. (oprac.) *Instrukcja wprowadzania danych do bazy „Polska Literatura Humanistyczna”*. Katowice 2000.

Bibliografia

1. CEBULA, M., DRABEK, A., TOMASZEWSKI, M. (oprac.) *Instrukcja wprowadzania danych do bazy „Polska Literatura Humanistyczna”*. Katowice 2000.
2. RACKI, G. „Polska Literatura Humanistyczna”. Nowa baza danych Uniwersytetu Śląskiego dla nauk humanistycznych. *Gazeta Uniwersytecka UŚ* 1999, nr 7(63), s. 31. ISSN 1505-6317.
3. NOWAK, P. *Bibliometria webometria*. Poznań: Wydaw. Naukowe UAM, 2006. ISBN 83-232-1701-7.

4. *Polska Literatura Humanistyczna Arton* [on-line]. [Dostęp 5 maja 2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://arton.bg.us.edu.pl/arton/arton.php>.
  5. WAGA, M., DRABEK, A. „Arton” – baza cytowań polskiej literatury humanistycznej (stan prac nad bazą). *Zagadnienia Naukoznawstwa* 2002, z. 1–2, s. 147–151. ISSN 0044-1619.
-

"Polska Literatura Humanistyczna" - "Arton" - baza bibliograficzna czy indeks cytowań? / Aneta Drabek, // W: Bibliograficzne bazy danych : kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz, 27-29 maja 2009. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, K[omisja] W[ydawnictw] E[lektronicznych], Redakcja "Elektronicznej Biblioteki", 2009. - (EBIB Materiały konferencyjne nr 19). - ISBN: 83-921757-5-1. - Tryb dostępu : <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat19/drabek.php>